

CASALS, Jaume

El pou de la paraula. Una història de la saviesa grega

Barcelona, 1996, 100 p.: Edicions 62, 1997

Al principi del seu llibre, Jaume Casals presenta l'experiència d'apropament als textos de l'antiguitat grega i n'accentua la distància, la diferència i l'exotisme d'un pensament i d'una concepció del món que constitueixen el nostre origen. Els hereus de la saviesa grega, els filòsofs acadèmics de l'actualitat (professors de filosofia), només poden albirar «en mons insospitats i en percepcions secretes [...] detalls de l'experiència i del pensament antics» (p. 13-14). Aquest llibre, però, busca retallar aquestes diferències mitjançant la lectura d'alguns fragments de textos grecs i d'aquells filòsofs preferits per l'autor on encara ressona amb força la paraula grega en tota la seva originalitat.

Les quatre seccions d'aquest llibre s'articulen sempre en un diàleg entre un text de l'antiguitat (Homer, Aristòtil i Zenó, Parmènides, Pirró) i els comentaris o interpretacions que d'aquest text en feren autors més propers a nosaltres (Nietzsche, Bergson, Heidegger, Montaigne). La línia que Casals traça entre aquestes dues èpoques constitueix la «tesi» que fa que aquest llibre sigui *una* història de la saviesa antiga i no una altra. És a dir, Casals pren partit per l'estil de Nietzsche o de Rohde enfront del de Wilamowitz i Jaeger, però

darrere d'aquesta presa de partit no hi ha una decisió arbitrària, ni tampoc una decisió exclusivament científica, sinó quelcom que ja ens va sorprendre en el seu llibre anterior (*L'experiment d'Aristòtil. Literatura d'una incursió en la metafísica*, Edicions 62, Barcelona), on s'expressava, de manera més punyent encara, el desglat, l'avorriment i el fàstic enfront de les formes més comunes que ha adoptat la filosofia actual (quelcom que podria caure més o menys sota l'epígraf de «filosofia analítica»); una filosofia que ha provat d'eliminar l'element que més enriqueix el present llibre: la paradoxa. I és que precisament la paradoxa, en instal·lar-se al bell mig de l'argumentació, al nucli de les explicacions, en constituir allò essencial de la paraula, recupera (i aquesta és la tesi de Casals) un moment en què la paraula filosòfica encara campava per quelcom anterior i diferent al principi que, situant-se en el centre de comandament del pensament, impedia que es pogués dir alhora que una cosa és i no és.

Agosaradament, en aquest llibre es repensa el moment fundacional on la filosofia, aliena a un discurs ocupat a delimitar les condicions de possibilitat de si mateix, encara no s'ha erigit en contraposició res-

pecte de l'opinió, com farà el discurs platònic sobre la *doxa*.

Així, aquest és un llibre d'història de la filosofia que va més enllà de l'exposició de clixés pròpia d'un model encara present a la nostra acadèmia. En un gest semblat al de Heidegger, però amb originalitat pròpia, l'autor repensa els orígens del que avui anomenem *filosofia* a partir, per exemple (v. cap. 3 «El pensament original»), dels textos de Parmènides, els quals prova de rellegir deslliurant-los de la dogmatització i l'enclaustrament en esquemes fixos que patiren a mans de Plató (sense caure, però, tampoc en la seva recurrent i heideggeriana demonització com a iniciador de la història d'un error). D'aquesta lectura acurada, sorgeix una nova imatge de la saviesa arcaica que no vol «donar comptes de cap esdeveniment escolar fora de l'esdeveniment [...] pròpiament “filosòfic”, que s'interessa «pel que, dels grecs —fins i tot de grecs molt tardans com Montaigne, Nietzsche, Bergson o Heidegger—, ens pot convidar de veritat a tornar a parlar» (p. 10). A l'hora d'apropar-se i d'apropiar-se d'aquest pensament de l'origen, aquest llibre combina, d'una banda, una anàlisi filològica acurada que fa referències a diverses perspectives i tradicions interpretatives amb, d'altra banda, una voluntat de fer filosofia amb majúscules, si és que aquest és el nom que ha de rebre la tasca de pensar. Casals resol aquesta doble tasca amb un estil propi en el qual el llenguatge veu sobtadament enriquit el seu àmbit d'acció fins a incloure amb tota naturalitat allò que des d'Aristòtil i Plató ens ha impedit l'accés al veritable sentit de la saviesa arcaica:

les paradoxes i les contradiccions. És aquest estil el que justifica allò que ja se'ns avança al pròleg («Els quatre escenaris grecs històrics que inspiren aquest llibre assenyalen tots, cadascun a la seva manera, la paraula alhora respectuosa i a ultrança, la paraula que no eixorda i que tanmateix no calla, la poesia», p. 10) i que en cada capítol es demostrarà amb escreix («I no és simplement poesia, només poesia, la paraula dels antics grecs?», p. 74). Casals és conseqüent, com ho demostra el seu estil i la seva paraula, amb dues afirmacions: *a*) en la saviesa arcaica hi ha quelcom que constitueix l'origen del que s'ha petrificat cofoiament amb el nom de *filosofia* i *b*) aquest origen és poètic, per tant forma part d'una disciplina que no és la filosofia, sinó de quelcom abstracte que, pel seu caire més suggerent que argumentatiu, és més a prop d'un concepte de poesia (o d'art) en el sentit més ampli d'aquest terme. Sembla evident que, si volguéssim extreure d'això una afirmació normativa, es produiria una liquidació dels límits entre les dues formes d'expressió i quedaria anul·lada així la divisió que, de fet, els atorga sentit. La possibilitat, doncs, que ens resta és la que sembla practicar l'autor: sense abandonar un interès decididament filosòfic, ampliar les possibilitats expressives de la filosofia, de manera que l'argumentació recolzi en mitjans inherents a l'essència de la paraula («l'ombra de la paraula», la metàfora, el simil, el joc...), mitjans que semblen arribar més enllà (i fer més agradable) del fred discurs de la raó.

Daniel Gamper Sachse